

УДК 351.72:061.5

БАГРІЙ Конон Леонідович,
кандидат економічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У статті досліджуються особливості організації контролю оборотних активів на торговельному підприємстві. Наведені пропозиції з удосконалення системи контролю оборотних активів, адаптованих до умов сучасної економіки.

Ключові слова: оборотні активи, контроль, управління, процедура, підприємство.

В статье исследуются особенности организации контроля оборотных активов на торговом предприятии. Наводятся предложения по совершенствованию системы контроля оборотных активов, адаптированных к условиям современной экономики.

Ключевые слова: оборотные активы, контроль, управление, процедура, предприятие.

This article analyzes the control of current assets to retailers. These proposals for improvement of the control of current assets that are adapted to the conditions of modern economy.

Keywords: current assets, control, management, process, enterprise.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В умовах кризових тенденцій економіки та зростаючій ролі ресурсів у господарській діяльності збільшується роль оборотних активів у формуванні доходів підприємства. А отже, зростає роль контролю оборотних активів, який відноситься до групи функцій фінансового менеджменту як спеціальна область управління підприємством.

Управління оборотними активами торговельного підприємства прийнято розуміти як цілеспрямований процес. Формування обсягу і складу оборотних активів, який дозволяє забезпечити досягнення поточних і стратегічних цілей та завдань управління. В системі управління економікою торговельного підприємства одну з провідних ролей грає контроль оборотних активів. Він сприяє реалізації таких напрямків фінансової діяльності, як збільшення прибутку підприємства, досягнення фінансової стійкості підприємства і платоспроможності. Тобто, його здатності підтримувати свої фінансові зобов'язання перед іншими організаціями і підприємствами.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми контролю діяльності підприємств, формування і використання оборотних активів досліджено в працях І.О. Блакка [1], А.А. Мазаракі [2], Є.В. Мниха [4], Г.В. Митрофанова [3], В.В. Сопка [6], В.О.Шевчука [10] та ін.

Серед важливих наукових досліджень, що висвітлюють різні аспекти контролю оборотних активів, слід відмітити праці зарубіжних вчених, таких як Д. Хан [7], Р.Н. Холт [8], Ч.Т. Хорнген [9], Ж. Ришар [5] та ін.

Проте питання контролю оборотних активів торговельних підприємств не втрачають своєї актуальності. Це пов'язано з тим, що сьогодні значна частина вітчизняних підприємств, які зазнають всі економічні і політичні кризи останнього десятиріччя, перейшла до якісно нового етапу свого розвитку. Накопичено певний досвід функціонування підприємств в умовах ринкової економіки, при цьому докорінно змінився підхід до ведення бізнесу, що потребує реформування бухгалтерського обліку, аналізу і особливо контролю відповідно до міжнародних стандартів.

Основною метою дослідження є розробка науково-обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення системи контролю оборотних активів торговельних підприємств, адаптованих до умов сучасної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Контроль є функцією управління економікою підприємства, яка здійснюється шляхом систематичного, безперервного спостереження за параметрами формування і використання матеріальних і фінансових ресурсів, перевірки та оцінки кінцевих результатів фінансово-господарської діяльності.

В умовах ринкової економіки в функцію контролю входить також ведення фінансових обчислень, що передбачають не тільки ретроспективну, але й перспективну направленість і вірогідну природу обчислених результатів.

Таке визначення дає можливість розглядати контроль в прикладному аспекті, всі його види і форми з ціллю удосконалення системи управління.

Найважливішим напрямом підвищення ефективності системи управління підприємствами торгівлі є удосконалювання їх складової частини – системи внутрішнього контролю оборотних активів – у напрямку переходу від традиційного пасивного, констатуючого контролю до його активних форм: аналітичного забезпечення управління інформацією; виявлення резервів підвищення ефективності роботи підприємств; раціонального формування і використання активів і капіталу.

Необхідність належного контролю оборотних активів торговельного підприємства поряд з розумінням того, що діяльність останнього повинна бути прозора, обумовили підвищення вимог до системи, що поставляє оперативну і достовірну інформацію для прийняття рішень. Однак на багатьох торговельних підприємствах, потреби керівництва в такій інформації не задовольняються цілком, що негативно позначається на загальній ефективності управління.

Дотепер кількість порушень в організації обліку і контролю оборотних активів ще досить велика; слід зазначити і відсутність необхідної оцінки ефективності використання оборотних активів по показниках оборотності, співвідношення часток оборотних активів різних ступенів ризику, оптимальності застосовуваних процедур інвентаризації оборотних активів, процедур управління, що формують інформацію, яка необхідна для прийняття рішень по підвищенню ефективності формування і використання оборотних активів, а також фінансової стійкості торговельного підприємства.

Мета і характер використання окремих видів оборотних активів мають істотні відмінні риси. Тому на торговельних підприємствах з великим обсягом

Управління бізнесом і соціальним прогресом у регіоні

використання оборотних активів контроль деталізується в розрізі основних його видів.

Процес організації контролю слід проводити в чотири етапи:

I – підготовка і планування;

II – перевірка систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю й оцінка ризику;

III – вибіркова перевірка господарських операцій, сальдо рахунків і даних реєстрів, збір, документування і оцінка доказів;

IV – узагальнення і оцінка результатів перевірки, складання звіту контролера і його реалізація.

У загальному плані перевірки повинні бути описані передбачувані обсяги і порядок проведення перевірки, коло завдань і перелік залучених до їх вирішення фахівців та їх конкретні обов'язки.

Завдання загального плану на проведення перевірки деталізуються у відповідній програмі, що є набором інструкцій для контролера, що виконує перевірку, а також засобом контролю і перевірки належного виконання роботи. На відміну від загального плану перевірки, де знаходяться загальні рекомендації, у програмі повинно бути конкретно описано, що і як варто перевіряти, на що звертати увагу, з чим зіставляти, які первинні документи варто запросити у співробітників бухгалтерії при перевірці товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів у відповідності до зазначених у документах кореспонденцій рахунків економічному змісту операцій і робочому плану рахунків об'єкта перевірки, вказати які помилки і порушення можливі.

Різні рівні контролю повинні здійснюватися на торговельному підприємстві різними посадовими особами, компетентними в проведенні такого контролю і при наявності в них відповідних повноважень. Контроль, власне кажучи, входить до посадових обов'язків не тільки керівників усіх рангів, але і, при великому обсязі контрольних документів, спеціального контрольного підрозділу – служби внутрішнього контролю, основними завданнями якого при здійсненні контролю виконання документів є: відстеження ходу і фіксація фактичного виконання вхідних, вихідних і внутрішніх документів; узагальнення зведень, одержаних у процесі відстеження ходу і результатів виконання, і доведення цих зведень до керівництва в зручному, формалізованому вигляді; розробка пропозицій щодо прискорення документопотоків і зміцнення виконавчої дисципліни.

Основною діючою особою при здійсненні внутрішнього контролю на невеликому торговельному підприємстві є його власник або бухгалтер. На таких підприємствах система контролю нескладна. Власник здатен реалізувати всі основні функції по санкціонуванню і реєстрації операцій, а також по забезпеченню збереження оборотних активів. Він також може забезпечити правильність обробки інформації про господарські операції.

У порівнянні з неавтоматизованими системами бухгалтерського обліку більш відкритими для несанкціонованого доступу, включаючи осіб, які здійснюють контроль, є комп'ютерні системи. Вони також більш доступні для прихованої зміни даних і прямого або непрямого одержання інформації про оборотні активи.

Комп'ютерна система може здійснювати безліч процедур внутрішнього контролю, які у неавтоматизованих системах виконують різні фахівці. Така

ситуація залишає фахівцям, що мають доступ до комп'ютера, можливість втручання в чужі функції. До подібних мір може відноситися система паролів, що запобігає діям, неприпустимим з боку фахівців, що мають доступ до інформації про оборотні активи й облікові документи через термінал у діалоговому режимі.

Зміст контролю оборотних активів торговельного підприємства полягає у співставленні інформації про умови та результати діяльності підприємства з вимогами адміністрації, сформованими у формі критеріїв ефективності управління оборотними активами.

Критерії ефективності управління оборотними активами розробляються виходячи з інтересів адміністрації. Тому, можна припустити, що під час формування управлінського рішення ці критерії будуть використовуватися декілька разів, часом для визначення ефективності управління оборотними активами різних підприємств, до прийняття остаточного рішення. Це дає підстави вважати критерії та параметри діяльності, за якими вони визначаються, постійним масивом інформації (або постійною інформацією), що використовується при контролі ефективності управління оборотними активами.

Зазначені цілі контролю ефективності управління оборотними активами з використанням комп'ютерних програм можна досягти шляхом використання електронних таблиць Microsoft Excel.

Можливості зазначених електронних таблиць передбачають формування у доцільній формі первинної інформації, її попереднє збереження, обробку перед введенням до форм, що використовуються при здійсненні процедур контролю ефективності управління оборотними активами підприємства, встановлення зв'язків між документами в межах одного або кількох файлів, визначення логічних умов, за якими відбувається порівняння фактичних даних підприємства з критеріями та оцінка результатів таких порівнянь.

Встановлення зв'язків між електронними документами та формуванням вихідної інформації щодо оборотних активів здійснюється за допомогою балансу торговельного підприємства. На основі первинної інформації, що узагальнюється у балансі підприємства, шляхом введення формул розрахунків проміжних показників балансу існує можливість здійснення розрахунків, що можуть бути використані у подальшому аналізі і контролі, зокрема, розрахунок показників та визначення умов ефективного управління оборотними активами торговельного підприємства.

Застосування комп'ютерних програм при здійсненні контролю управління оборотними активами торговельного підприємства забезпечує попередню підготовку даних, формування критеріїв та фактичних даних про діяльність підприємства, їх зіставлення, формування логічної умови, на підставі якої здійснюється зіставлення, формулювання оцінки результатів співставлення.

Водночас існують суттєві обмеження ефективності використання комп'ютерних програм для контролю ефективності управління оборотними активами підприємства. Насамперед, при розробці критеріїв ефективності управління оборотними активами та при оцінці результатів зіставлення головною є суб'єктивна думка керівника, що ґрунтується на його інтересах. Це може проявитися у суб'єктивному визначенні логічної умови зіставлення, що в кінцевому підсумку вплине на оцінку результатів, отриманих внаслідок застосування контрольних процедур.

Управління бізнесом і соціальним прогресом у регіоні

Тому, є підстави вважати, що застосування комп'ютерної техніки в контролі ефективності управління оборотними активами торговельного підприємства є лише технічним засобом досягнення цілей контролю і постачання необхідної інформації.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, керівники торговельних підприємств починають здійснювати внутрішній контроль оборотних активів з моменту визначення цілей і завдань фінансово-господарської діяльності, її організації. Тому бізнес-плани, організаційні структури – це лише контур того, до чого прагне підприємство. Однак плани можуть бути порушені через різні обставини (порушення законів, фальсифікація даних і перекручування інформації, порушення принципу конфіденційності і т. ін.). Для того, щоб попередити і виявити негативні явища підприємству необхідна служба внутрішнього контролю. В основу створення служби внутрішнього контролю на підприємстві має бути покладений науковий підхід, спрямований на обґрунтоване впровадження в практику роботи торговельних підприємств такого механізму, що забезпечував би контроль за своєчасним і повним формуванням оборотних активів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: [учебник] / И.А. Бланк. Т2. – К.: «Ника-центр», 1999. – 512 с.
2. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства: [підручник для вузів] / А.А. Мазаракі та ін. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.
3. Митрофанов Г.О. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] / Г.О. Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш. – К.: КНТЕУ, 2002. – 301 с.
4. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства: [підручник] / [Мних Є.В., Бутко А.Д., Большакова О.Ю., Кравченко Г.О., Никонович Г.І.] – К.: КНТЕУ, 2005. – 230 с.
5. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия / Ж. Ришар; пер. с франц. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 375 с.
6. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: [підручник] / В. Сопко, В. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2000. – 258 с.
7. Хан Д. Планирование и контроль / Д. Хан; пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 350 с.
8. Холт Р.Н. Основы финансового менеджмента / Р.Н. Холт; пер. с англ. – М.: Изд-во «Дело», 1993. – 374 с.
9. Хорнген Ч.Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч.Т. Хорнген, Дж. Фостер; пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 415 с.
10. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою: [монографія] / В.О. Шевчук. – К.: КДТЕУ, 1998. – 370 с.